

**ใบความรู้ที่ ๑ เรื่องการวิเคราะห์คุณค่าวรรณคดี
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง หนทางทางบันทึก
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง ศิลปศาสตร์การประพันธ์ (๒)
รายวิชา ภาษาไทย ๑ รหัสวิชา ท ๒๑๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑**

วรรณคดีและวรรณกรรมมีบทบาทเหมือนงานศิลปะอื่น ๆ คือ การสร้างความบันเทิงใจ และจรรโลงใจ ความบันเทิงใจ หมายถึง ความเพลิดเพลิน ความสนุก ความอิ่มใจ อารมณ์ในการอ่าน การฟัง ส่วนจรรโลงใจ หมายถึง ความชื่นบาน เบิกบาน การยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ประณีตขึ้น มีจิตใจ และอารมณ์ที่ดีงามละเอียดอ่อน วรรณคดีและวรรณกรรมจึงเป็นสิ่งที่กลมกลืนจิตใจและอารมณ์ มนุษย์ให้ มีความดีความงาม และรู้จักความเป็นจริงของชีวิต เข้าใจชีวิตและเข้าใจมนุษย์มากขึ้น เราอาจประเมินคุณค่าวรรณคดีและวรรณกรรมได้ทั้งด้านวรรณศิลป์ ด้านอารมณ์ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้าน คุณธรรม

๑. คุณค่าด้านวรรณศิลป์ คือ การพิจารณาถ้อยคำสำนวนที่ใช้ว่ามีความงาม ไพเราะจับใจ อย่างไรก็ตาม เช่น การเล่นคำ เล่นเสียง การใช้ภาพพจน์

ตัวอย่างการเล่นซ้ำคำ คือ การใช้คำนั้นซ้ำกันหลายครั้ง เพื่อเน้นความหมายและก่อให้เกิด อารมณ์สะเทือนใจ

“แต่แม่เที่ยวเซซังเสาะแสวงทุกแห่งห้องหิมเวศ ทั่วประเทศทุกราวป่า สูดสายนัยนาที่แม่ จะตามไปเลี้ยงแล สูดไสโตแล้วที่แม่จะขับทราบฟิ่งสำเนียง สูดสุรเสียงที่แม่จะรำเรียกพิไรร้อง สูดผิเท่าที่แม่จะเยื้องย่องยกอย่างลงเหยียบดิน ก็สุดสิ้นสุดปัญญาสุดหาสุดค้นเห็นสุดคิด จะได้พาน พบประสพรอยพระลูกน้อยแต่สักนิดไม่มีเลย จึงตรัสว่า เจ้าดวงมณฑาทองหั่งคู่ของแม่เอ๋ย หรือว่าเจ้าทิ้งขว้างวางจิตไปเกิดอื่นเหมือนแม่ฝันเมื่อคืนนี้แล้วแล”

ร้อยยวามหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มัทรี : เจ้าพระยาพระคลัง (หน)

ตัวอย่างการใช้สัทพจน์ คือ การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ

“วังเอ๋ยวังเวง ห่างห่าง! ย่ำคำระฆังขาน

ฝูงวัวควายผ้ายลาทิวากาล ค่อยค่อยผ่านท้องทุ่งมุ้งฉิ่นตน”

กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า : พระยาอุปกิตศิลปสาร (นิ่ม กาญจนาชีวะ)

ตัวอย่างการใช้อุปมา คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง

“ไม้เรียกผะกาทุก- ชะกะสีอรุณแสง

ปานแก้มแฉล้มแดง ตรุณีฉน ยามอาย”

มัทนะพาธา : พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ใบความรู้ที่ ๑ เรื่องการวิเคราะห์คุณค่าวรรณคดี (ต่อ)
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ระหว่างทางบันทึก
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง ศิลปศาสตร์การประพันธ์ (๒)
รายวิชา ภาษาไทย ๑ รหัสวิชา ท ๒๑๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

๒. คุณค่าด้านอารมณ์ คือ การอ่านหนังสือทำให้อารมณ์เบิกบาน เพลิดเพลิน สนุกสนาน วรรณคดี และวรรณกรรมบางเรื่องทำให้อ่านเกิดอารมณ์สะท้อนใจ มีความสุข ความทุกข์ไปตาม บทประพันธ์นั้น ๆ

ตัวอย่างอารมณ์ขัน

เมียจะตายตามผัวกลัวผีหลอก

กลัวหายใจไม่ออกเมื่ออาลัย

เสภาเรื่อง ขุนช้าง - ขุนแผน ตอน นางพิมเปลี่ยนชื่อวันทอง :

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ตัวอย่างอารมณ์เศร้า

...เมื่อสมเด็จพระมัทรีทรงกำสรดแสนกัมปนาท เพียงพระสันดานจะขาดจะดับศุนย์ ปรีเทวีตวานางเสวยพระอาศูรพูนทวेषในพระอุรา น้ำพระอัสสุชลนาเธอไหลนองคลองพระเนตร ทรงพระกันแสงแสนทวेषพิไรรำ ตั้งแต่ประณายามค่ำไม่หย่อนหยุดแต่สักโมงยาม นางเสด็จใต้เต้าติดตามทุกตำบลละเมาะไม้ไพรสนต์ศิขริน ทุกห้วยธารละหานหินเหวหุบห้องคูหาवास ทรงพระพิโรธร้องก้องประกาศเกริ่นสำเนียง พระสุรเสียงเธอเยือกเย็นระย้อย ทุกอกสัตว์ พระพายรำเพยพัดทุกกิ่งก้าน บุษบงก็เบิกบานผกากร รัศมีพระจันทร์ก้มหมองเหมือนหนึ่งจะเศร้าโศก แสนวิโยคเมื่อยามปัจจุสมัย ทั้งรัศมีพระสุริยโทยส่องอยู่ราง ๆ ขึ้นเรืองฟ้า เสียงชะนีเหนียวไม้ให้หาละห้อยโหย พระกำลังนางก็อดโรยพิไรรำร้อง พระสุรเสียงเธอกู้ก้องกังวานดง...

ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มัทรี : เจ้าพระยาพระคลัง (หน)

ตัวอย่างอารมณ์สะท้อนใจ

อรุรารนร้าวยแยก

ยลสยบ

เอนพระองค์ลงทบ

ท่าวดั้น

เหนื่อคอคชซอนชบ

สังเวช

วายชีวาत्म์สุดสิ้น

สู่ฟ้าเสวยสวรรค

ลิลิตตะเลงพ่าย : สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

ข้าจะให้ลูกข้าสืบห้าซ้ง

ขันหมากมั่งน้อยมากไม่จู้จี้

เสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายแก้วแต่งงานกับนางพิม :

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ใบความรู้ที่ ๑ เรื่องการวิเคราะห์คุณค่าวรรณคดี (ต่อ)
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ระหว่างทางบันทึก
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง ศิลปศาสตร์การประพันธ์ (๒)
รายวิชา ภาษาไทย ๑ รหัสวิชา ท ๒๑๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

๓. คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของคนในสังคมเกี่ยวกับความเป็นอยู่
ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี

การเคารพผู้ใหญ่

โอ้เอ็นดูมุณีฤษีน้อย
เข้ากราบเท้าเจ้าตาด้วยอาลัย

ให้ละห้อยโหยหาน้ำตาไหล
หลานจะไปกังวลด้วยชนนี

พระอภัยมณี : สุนทรภู่

การกินหมาก

เจ้าขรัวยาย้ำปากน้ำหมากพรุ

เล่าให้รู้แต่ต้นมาจนปลาย

เสภาเรื่อง ขุนช้าง-ขุนแผน ตอน กำเนิดพลายงาม : สุนทรภู่

ความเชื่อเรื่องความฝัน

ฝันว่าร้องไห้จะได้ชม
ที่ร้อนโรคโศกสร้างจะบางเบา

ของรักตกตมจะคืนเข้า
มิตรเก่าจะประคองวันทองน้อย

เสภาเรื่อง ขุนช้าง-ขุนแผน ตอน ขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้างได้นางแก้วกิริยา : สุนทรภู่

การเรียกค่าสินสอดทองหมั้น

ข้าจะให้ลูกข้าสิบห้าชั่ง

ขันหมากมั่งน้อยมากไม่จู้จี้

เสภาเรื่อง ขุนช้าง-ขุนแผน ตอน พลายแก้วแต่งงานกับนางพิม :

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ใบความรู้ที่ ๑ เรื่องการวิเคราะห์คุณค่าวรรณคดี (ต่อ)
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ระหว่างทางบันทึก
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง ศิลปศาสตร์การประพันธ์ (๒)
รายวิชา ภาษาไทย ๑ รหัสวิชา ท ๒๑๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

๔. **คุณค่าด้านคุณธรรม** วรรณคดีมักจะสะท้อนให้เห็นว่าสังคมที่มีคนดีมีคุณธรรมจะเป็นสังคมที่มีความสุข และคนที่ทำความดีจะได้รับผลดีตอบแทน วรรณคดีจึงอาจช่วยปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ ทั้งความดีความละอายต่อบาป ให้แนวคิดที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น โคลงโลกนิติ พระอภัยมณี ไตรภูมิพระร่วง บางครั้งคำพูดและการกระทำของตัวละครเป็นคุณธรรมสอนใจที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น

แล้วสอนว่าอย่าไว้ใจมนุษย์
ถึงเถาวัลย์พันเกี่ยวที่เลี้ยวลด

มันแสนสุดลึกล้ำเหลือกำหนด
ก็ไม่คิดเหมือนหนึ่งในน้ำใจคน

พระอภัยมณี : สุนทรภู่

หิริกัณโถยบาป
ประหารให้เสื่อมคลาย

อันยุ่งหายาบสิ้นทั้งหลาย
คือตัดเสียซึ่งกองกรรม

คัมภีร์ฉันทศาสตร์ แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ : พระยาวิชาเยนทร์
(กล่อม)

แยกพรรคสมรรคภิน
ขาดญาณพิจารณ์ตรง

ทนสิ้น บ ประองตอง
ตรึงลักประจักษ์เจือ

สามัคคีเภทคำฉันท์ : ชิต บุรทัต

เปียนเปียดเสียดส่อฉ้อฉล
ไปทนทุกข์นับกับกำลับ

บาปกรรมนำตน

เมตตาการุณสามัญ
เป็นสุขทุกวันพรรษา

จะได้ไปสวรรค์

กาพย์พระไชยสุริยา : สุนทรภู่